

הרב מרדכי הלפרין

נסיעת רופא בשבת חזרה לביתו - עיקרי שיטות

לאחרונה יצא לאור ספרו של ר"א הלוי הורוביץ, אורחות רבינו בעל ה"קהילות יעקב" ובו אלפי מובאות על הנהגתו והנהגת החזון אי"ש בנושאים שונים. לדוגמא הבאה בשם החזון אי"ש יש משמעות הלכתית לגבי חזרת רופא בשבת לאחר טיפול כחולה.

פסק החזון אי"ש

אמר לי מו"ר [הגרי"י קנייבסקי בעל ה"קהילות יעקב"]. [שליט"א] זצוק"ל בשם מרן החזון אי"ש, שאין לאסור לרופא הנוסע בשבת לחולה לחזור עם מכוניתו לביתו, כדי שלא להכשילו לעתיד שיסרב לנסוע בשבת לחולה. (אורחות רבינו בעל ה"קהילות יעקב", כרך א', סי' ריג, עמ' קנה.)

עיקרי השיטות

דעת החת"ם סופר (שו"ת, חת"ס, אור"ח סי' ר"ג וחור"מ סי' קצ"ד) שההיתר ליוצאין להציל לחזור למקומן לאחר שנתבטל מצב פיקוח נפש, היינו אפילו בחילול שבת דאורייתא, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

והגרשו"ז אויערבאך זצ"ל חלק עליו (מוריה שנה ג' גליון ג-ד, בירורים וספקות בהלכות פיקוח נפש, אות ג', הודפס אח"כ בשו"ת "מנחת שלמה" סי' ז'), והשוה דין "שלא להכשילן לעתיד לבוא" לדין "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). הכולל רק היתר לאיסורים מדרבנן. אולם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ב"איגרות משה" (אור"ח ח"ד סי' פ) התיר למעשה חזרה ברכב בשבת ע"י ישראל אפילו באיסור תורה, כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא.

וראה מ. הלפרין ור"מ ולדמן: "כל היוצאין להציל חוזרין למקומן" (ספר אסיא ד' עמ' 60-71 ובמקורות המצויינים שם) ומש"כ שם בשם הגרשו"ז אויערבאך בהערה 7, ומה שהובא בשם אחד הפוסקים המפורסמים (הגרשו"א זצ"ל) בסוף עמ' 71 ד"ה "מן הראוי להוסיף".

מאוחר יותר בקש הגרשו"א רשות מהגרמ"פ ופרסם מאמר נוסף במוריה (שנה יב, גליון א-ד, עמ' קכ"ג-קל"א מנחת שלמה סי' ח), בו הוא עומד על עיקרי דבריו לאסור לדחות איסורי תורה לחוזרים מהצלה גם אם יש חשש אמיתי להכשלה לעתיד לבוא.

לכאורה דעת החזו"א כאן כדעת הגרמ"פ, אם כי אולי יש לחלק בדוחק בין "אין לאסור" לבין עשיית איסור תורה בידיים. עוד שמעתי שהגרי"ז סלוביצ'יק מבריסק זצ"ל נהג בירושלים להורות לרופאים לחזור בשבת ברכב כדי שלא להכשילם לעתיד לבוא, והדברים מתאימים לדעת הגרמ"פ.

(מקור: אסיא נו (יד, ד), תשרי תשנ"ו, 64)

כ"ח טבת תשמ"ג

לכבוד העורך

הנדון: שאלה לגבי פעולות האסורות בשבת:

אני סטודנט לרפואה, וחובש, שומר מצוות אשר עובד בבית-חולים בסיעוד חולים. התעוררה אצלי בעית עבודה בשבת, כאשר העבודה כוללת בעיקר רשימת ספירות של לחץ דם, חום, ודופק. לא מצאתי בספרי הלכה מקורות האם זה חיוני בשבת אפילו לחולה שיש בו סכנה.

על אף שאני יכול לכתוב את הספירות ביד אחרת, למשל שינוי — האם זה נקרא שינוי בשל כך, ואז מותר? וגם בשיקול שסה"כ הפעולה נחוצה, ואם אני לא אעשה אותה בשינוי אז אחות אחרת עלולה לעשות זאת ללא שינוי.

או האם, כאשר יש לי אפשרות להימנע בכלל לעבוד בבית חולים בשבתות מכיון שבכבי"ח בו אני עובד אין שיטות לשמירת שבת, ושיטת פתקים ותיקן בסיכות לא תתקבל על ידי האחיות אחרות המשמרת.

בבקשה לשלוח לי תשובה ישירות אם אפשר עם כל האפשרויות והלכה במקרה זה, כי אין לי מקור אחר.

בתודה מראש

סודי נמיר

תשובת העורך:

א. הקביעה אם מצב מסויים מהווה פיקוח נפש — מסורה לרופא המטפל (ולא לאחות, לחובש או לתלמיד הרפואה), גם אם אותו רופא איננו שומר מצוות. החובש או האחיות הנמצאים בתורנות חייבים לציית להוראות הרופא (כל זמן שהם מנומקות בפיקוח נפש), גם אם אותו חובש חושב שאין במצב הנתון פיקוח נפש, ואפילו אם רופא אחר הנמצא בתורנות בהזדמנויות אחרות איננו מחשיב מצב (הנראה) דומה כפיקוח נפש¹.

ב. כתיבה ביד שמאל (למי שרגיל לכתוב ביד ימין בלבד) נחשבת כשינוי והופכת

1. שמעתי הלכה למעשה מהגרש"ז אויערבך שליט"א בשנת תשל"ד, ונתבקשתי אז ע"י הגרש"ז שליט"א להבהיר פסק זה בצורה חד משמעית לאחד מהחובשים בכי"ח שדה שהיה אז בפאיד ממערב לתעלת סואץ. וראה עוד בשמירת שבת כהלכתה (תשל"ט) פרק ל"ב סעיף כ"א, דה על אף האמור שם בפרק מ' הערה א' (הערה שהובאה גם במהדורה הראשונה).

את הפעולה לפעולה שאין בה איסור תורה². פעולה כזו מותרת, כמובן, עבור חולה שיש בו סכנה (והיא מהווה בעצם אחת הדרכים למעט באיסורי דאורייתא עד כמה שניתן³ ללא פגיעה בחולה), ויש מצבים שהיא מותרת גם עבור חולה שאין בו סכנה⁴ (קטגוריה הכוללת כמעט את כל המאושפזים שאין בהם סכנה).

ג. דרך נוספת לציון פרמטרים חשובים [קרוב לודאי ללא איסור תורה] הינה רישום נקודה על גרף המוכן מראש⁵. (גרף כזה קיים לשימוש גם בימות החול בכיה"ח הדסה בירושלים ומציינים בו הן את טמפרטורת הגוף של החולה והן את מהירות הדופק שלו). ניתן לתכנן גרף מתאים לרישום לחץ הדם, ויתכן שגם במקום בו "שיטת הסיכות" איננה מקובלת, שיטת הגרפים עשויה להתקבל. (כדי להמנע מכל ספק ראוי לרשום גם הנקודות על הגרף ביד שמאל, כלומר בשינוי).

ד. השיקול אותו הזכרת במכתבך, שאם לא תבצע אתה מלאכה בשינוי, אזי הפעולה עלולה להיעשות ע"י אחרת ללא שינוי איננה סיבה מספקת לחלל שבת אפילו בשינוי כאשר אתה יודע שבעצם אין היתר הלכתי הנובע מהמצב⁶. אחת הסיבות לכך היא שהאחרת חושבת שמעשיה מותרים משום פיקוח נפש, ולכן פעולתה נעשית בעצם בהיתר⁷.

ה. לגבי כל בעיה של ישום פתרון הלכתי-רפואי בבית החולים, ראוי שתיעץ עם רב בית החולים ועם רופאים מנוסים בעלי ידע הלכתי.

ו. לגבי השאלה אם צריך להימנע מעבודה בכיה"ח בשבת – אם אין אפשרות להימנע מחילול שבת האסור עפ"י ההלכה, אזי יש לעשות כל מאמץ להימנע מתרונות שבת⁸.

בברכה נאמנה,

הרב מרדכי הלפרין

2. רמב"ם, הלכות שבת, פרק י"א, הלכה י"ד. הובא במשנה ברורה שם, ס"ק כ"ב (ליד שער הציון ס"ק מ"ו).
3. שו"ע שכ"ח ברמ"א סעיף י"ב.
4. ראה נשמת אברהם על או"ח סי' שכ"ח, ס"ק מ"ה.
5. ע"פ הרמב"ם בהלכות שבת, פרק י"א, הלכה י"ג, שפסק כחכמים, וגם כאן אין בצורת הנקודה שום אינפורמציה אלא רק המיקום של הנקודה מרמז על הנתון הנדרש כמו בנוטריון.
6. ראה הערה 4 לעיל.
7. מעין זו שמעתי בשם הגר"ש אלישיב לגבי הלכות צבא. וראה כעין זה בנשמת אברהם או"ח של"ח, סוף ס"קא, בשם הגרש"ז אויערבך, וראה אסיא ל"ה עמ' 69 פסקה ה'.
8. ראה נשמת אברהם או"ח, סי' רמ"ה סק"א, והפוסקים שהובאו שם.

(מקור: אסיא לה (ט, ג), שבט תשמ"ג, 80-81)